

MODALITĂȚI DE DEFINIRE A TERMENILOR METEOROLOGICI ÎN SECȚIUNEA „PENTRU AEROLOGHIE” DIN GRAMATICA FIZICII, TRADUSĂ DE AMFILOHIE HOTINIUL

ANDREEA-VICTORIA GRIGORE
Universitatea din București

1. Introducere

Obiectivul principal al lucrării de față îl constituie prezentarea unor particularități lingvistice ale **terminologiei meteorologice (TMt)**, o terminologie a unei științe cu un impact social larg, puțin analizată din perspectivă lingvistică în spațiul românesc. Acest obiectiv este strâns legat de studierea diacronică a **TMt**, în contextul unui număr redus de lucrări care au avut în vedere aspectele evolutive ale terminologiei în discuție. Prin analiza propusă în cele ce urmează, lucrarea vine în continuarea unor contribuții care s-au ocupat de chestiuni punctuale sau generale care țin de nivelul diacronic al **TMt** (Grigore 2014, 2015).

Ca obiectiv secundar, lucrarea își propune să identifice diversele modalități de definire a termenilor meteorologici din secțiunea „Pentru aerologie” din *Gramatica fizicii*. Respectiva lucrare, cu un profund caracter științific, a fost tradusă de către episcopul moldovean Amfilohie Hotiniul la sfârșitul secolului al XVIII-lea (cca. 1790) și reprezintă o sursă importantă în conturarea meteorologiei ca domeniu științific independent de geografie.

În ce privește structura lucrării, prima secțiune (*Studierea diacronică a terminologiei meteorologice*) trece în revistă câteva dintre lucrările anterioare care au avut ca obiect cercetarea diacronică a **TMt**. A doua subdiviziune (*Observații generale despre Gramatica fizicii, tradusă de Amfilohie Hotiniul*) constă în indicarea unor considerații preliminare asupra corpusului selectat. A treia subdiviziune (*Modalități de definire a termenilor meteorologici în secțiunea „Pentru aerologie”*) discută definițiile propriu-zise ale unor termeni din meteorologie, în timp ce ultima parte a cercetării (*Concluzii*) enunță observațiile finale rezultate prin analiza efectuată.

2. Studiarea diacronică a terminologiei meteorologice

Lucrările anterioare care au studiat diacronic **TMt** au adoptat diferite perspective de abordare. Într-o primă fază, evoluția inventarului de termeni meteorologici a fost urmărită doar pe parcursul epocii de modernizare a limbii române literare (1760–1860), prin contribuțiile lui N. A. Ursu (1962a, 1962b și, alături de Despina Ursu, 2006, 2011a, 2011b). Adesea, evoluția inventarului și, implicit, a **TMt** în sine, a fost pusă în legătură cu parcursul terminologiei geografice, deoarece mulți termeni meteorologici sunt indicați, inițial, ca

geografici. La nivelul dicționarelor generale, delimitarea clară a meteorologiei ca domeniu independent de geografie are loc prin introducerea mărcii diastratice *Met.* și, ulterior, *meteor.*, cu un parcurs diferit de cel al mărcii *geogr.* (Toma 2011).

Ulterior, buletinele meteorologice din perioade diferite au devenit o parte importantă a analizelor diacronice. În unele cercetări de tip stilistic, s-a luat în considerare perspectiva în care contemporanii percep un buletin meteo difuzat în perioada comunistă, în care se evidențiază abundența de ornamente clasice, popularizate de retorica școlară (Zafiu 2012). De asemenea, s-a încercat o analiză complexă (la nivel lexical, sintactic și stilistic) a primelor rubrici meteo din presa scrisă, furnizate imediat după apariția Institutului meteorologic din București, în anul 1884 (Zafiu 2015).

Relativ recent, studierea diacronică a termenilor care desemnează fenomenele atmosferice a reprezentat o parte componentă a unui proiect derulat de o echipă de cercetători, lingviști și meteorologi, de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (Florescu (ed.) 2015). În volumul care a rezultat în urma proiectului a fost inclus un *Dicționar al fenomenelor atmosferice* (DFA), care cuprinde informații lexicografice prețioase, cum ar fi etimologiile termenilor meteorologici, structurarea cronologică a sensurilor și a citărilor și, ori de câte ori a fost posibil, indicarea primei atestări a lexemelor aparținând fiecărei serii terminologice în parte (Florescu (ed.) 2015: 325–678).

3. Observații generale despre *Gramatica fizicii*, tradusă de Amfilohie Hotiniul

Se consideră că primele texte românești de geografie au apărut la începutul secolului al XVIII-lea, din rațiuni didactice (Ursu 1962a: 13). Deși sunt traduceri ori compilații ale unor texte din greacă, rusă și, ulterior, ale unor manuale apusene, acestea au avut meritul de a fi contribuit la formarea unui limbaj specializat al geografiei pe teritoriul românesc (Ursu 1962a: 13–20).

Printre traducerile sau compilațiile după manualele de geografie din Europa Occidentală, în special din Italia, se numără *Gramatica de la învățătura fizicii* (sau *Gramatica fizicii*), tradusă de episcopul moldovean Amfilohie Hotiniul în jurul anului 1790. Pe lângă faptul că textul în sine reprezintă o introducere elementară în științele naturii, importanța *Gramaticii fizicii* rezidă în calitatea sa de document lingvistic românesc de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (Ursu 1962a: 19), marcând, așadar, o perioadă din evoluția limbii române literare, aflată la granița dintre epoca veche și cea modernă.

Problemele de geografie și de cosmografie sunt discutate numai în câteva capitole din *Gramatica fizicii* și sunt semnalate ca atare prin titluri sugestive, care dovedesc importanța pe care traducerea episcopului moldovean a avut-o în evoluția terminologiei geografice și a stilului științific în limba română: „Învățătură de obște pentru globu pământului, cu o arătare pentru șfera meșteșugoasă au meșteșugul șferii”; „Pentru zidirea pământului și pentru celi deosăbite straturi au rânduri de pământ, minerali, metali, pietri și alti suptstări ce să găsesc într-însul făcute”; „Pentru hidrografie, adică pentru apă, pentru a sa greutate, pentru mare, al său început, pentru a sa rătunzime și întinsoare, curgere, întoarcire și sărătura, pentru pricina izvoarălor, pentru râuri, lacuri și pentru apropierea celor deosăbite api” (Ursu 1962a: 19–20).

Partea a III-a din *Gramatica fizicii*, intitulată „Pentru aerologie, pentru atmosferă, pentru vânturi, pentru meteore și pentru ivirile cerești”, este cea care conține chestiuni de meteorologie (GF 1990: 123–137). Titlul evidențiază împărțirea secțiunii a III-a în patru capitole, repartizate fiecăruia dintre cele patru elemente majore sau categorii de elemente care

delimitează meteorologia, cunoscută în acea vreme sub numele de aerologie. Astfel, cele patru capitole vizează atmosfera, vânturile, meteorii și fenomenele optice.

La rândul lor, fiecare capitol poartă câte un titlu semnificativ: (1) „Pentru aerologie, unde să caută pentru a sa minunată fire și a sali apropieri și lucrări”, (2) „Pentru animografie”, (3) „Pentru meteorografie de obște, adică pentru ceți, negure, noori, roaă, omăt, grindine, gheață, fulgere, tunete, focuri, «draci zburători» și altele de asemenea arătări” și (4) „Pentru fantasmografie, adică pentru ivirile cerești, pentru curcubău și pentru țârcălamuri și pentru sori și pentru luni mincinoase”.

Informații utile pentru prezenta discuție decurg din titlurile și din conținutul fiecărui capitol existent în secțiunea „Pentru aerologie”. Primul capitol este alocat aerului și, mai ales, acelor chestiuni care astăzi sunt cunoscute ca oscilații ale presiunii atmosferice. Drept urmare, capitolul cuprinde, într-un stadiu elementar, explicații de ordin tehnic despre măsurătorile făcute cu barometrul. Subiectul celui de-al doilea capitol este mișcarea aerului (vântul), în vreme ce al treilea capitol se concentrează asupra unei game largi de fenomene atmosferice, care aparțin domeniului meteorologic într-o mai mică sau mai mare măsură (de la *ceață* și *negură* până la *fulgere* și *tunete*). Nu sunt omise nici fenomenele desemnate în terminologia populară prin sintagma *draci zburători*, legată de un fenomen electric și, implicit, de domeniul fizicii. În sfârșit, capitolul al patrulea este rezervat unor fenomene optice (de pildă, curcubeului).

Secțiunea „Pentru aerologie” se remarcă printr-un inventar bine delimitat de termeni meteorologici. Pe de o parte, există termeni care, simultan, sunt cuvinte uzuale fixate în limba română de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (CEAȚĂ, GER, NOR, PLOAIE, ROUĂ, VÂNT etc.). Pe de altă parte, se constată apariția unor termeni speciali, cu un grad științific mai ridicat, care, cu această ocazie, sunt impuși în **TMt** (AEROLOGIE, METEOR etc.). Prin modul în care este structurată și redactată secțiunea „Pentru aerologie”, se observă o puternică specializare a subdomeniului meteorologic, care duce la independența sa față de domeniul mai vast al geografiei. Ca urmare a acestui fapt, partea a III-a din *Gramatica fizicii* poate fi considerată un mic tratat de meteorologie (Grigore 2015: 492).

4. Modalități de definire a termenilor meteorologici în secțiunea „Pentru aerologie”

Data fiind prezența unor termeni meteorologici (unii dintre aceștia, strict specializați) în secțiunea „Pentru aerologie”, impunerea lor în **TMt** s-a realizat prin definiții mai mult sau mai puțin științifice. În plus, contextul aparte în care se regăsesc termenii avuți în vedere justifică utilizarea lor autonomă în secțiunea amintită (Grigore 2015: 485, 492)¹.

Unele definiții ale termenilor meteorologici (deopotrivă, cuvinte uzuale și unități specializate din **TMt**) se caracterizează printr-o manieră de redactare didactică (exemplele (1) și (2)). Manifestată printr-o gradație de la simplu la complex a informațiilor fundamentale pentru domeniul meteorologic, această primă modalitate de definire se aseamănă cu cea întâlnită în dicționarele explicative actuale.

- (1) *Aera este o curgere moale pentru că are toate apropierea curgerii, are trup, este gré și se disfac părțile ei la tot ceea ce o lovește și cu ușurință iarșile se leagă unile de altile.* (GF 1990: 123, s.n.)

¹ Clasificarea modalităților de definire din secțiunea „Pentru aerologie” a fost precizată anterior în Grigore (2015: 492–494). Demn de menționat este faptul că, din acea clasificare, lipsesc a cincea și a șasea modalitate, ambele analizate în lucrarea de față.

- (2) *Vapori* ori *ceți* sânt o mulțime de particeli apoase osebite de pe fața apei și de pe a pământului umed. (GF 1990: 131, s.n.)

Cea de-a doua modalitate de definire se bazează pe oferirea unor informații etimologice, urmate de definiția propriu-zisă a termenilor (exemplele (3) și (4)). Modalitatea este folosită mai ales în cazul unor unități terminologice neologice precum ANIMOGRAFIE și METEOR(ON), devenind un mijloc de impunere în limba română a unor elemente din **TMt**.

- (3) Cuvântul *Animografie* vine de la *a n i m o s*, „vânt”, *g r a f i e*, „scrisoare” care va să zică „scrisoarea vânturilor”. (GF 1990: 128, s.n.)
- (4) Cuvântul *m e t e o r o n* vasăzică „înălțare în-sus”, ori de asupra noastră, în aera cum sânt nourii, fuljerile și alt. Care să aleg de trii feliuri: De apă, de aera și de foc. Celi de apă sânt făcute de ceți și de particeli apoase, că căldura soarelui le dezlipește și le trage în sus, și care aera le face, sânt multi feliuri de picături, cum sânt negurile, noorii, ploile și alt.
Celi de aera, cumu-i vântul și a sali diosebite feliuri. Dar a vorbi cu apropiere, vântul nu esti cu totul o meteoră nici să face vreuna din însuși vântu.
Celi de foc sânt făcute de o rădicare grasă și de pucioasă, născute la o suptstare silitroasă de a aeri, la care pricinuiesc arătări de lumină, cumu-s fuljerile, „zmei zburători” și alt. (GF 1990: 131, s.n.)

A treia modalitate de definire folosește ierarhizări simple, aflate într-un stadiu incipient, din cadrul cărora sunt absente criteriile complexe de diferențiere (exemplul (5); vezi *supra* exemplul (4)). Lipsa unor criterii specializate este însă suplinită de trimiterea la oameni de știință sau la cercetători care au avut printre preocupările lor și chestiuni considerate astăzi ca fiind meteorologice. Este cazul exemplului următor, în care se face referire la împărțirea vânturilor în patru categorii distincte. Împărțirea este atribuită lui Baconie și precizarea numelui său are rolul de a legitima informația științifică furnizată.

- (5) *Vântul* nu este alta decât o curgere ori un val de aeră, ca un râu ori o curgere de apă. Baconie împarte vânturile în patru feliuri, care sânt:
1. Vânturile care suflă tot de la aceleași părți.
 2. Vânturile cu orânduială carele suflă ori bat numai în oarecare vremi și de la aceleași parte.
 3. Vânturile slujitoare carele sânt supuse la țări, la timpuri, la vremi și alt.
 4. Vânturile slobodi, carile suflă de toate părțile și în toate vremile. Dar această despărțire de vânturi nu esti atâta de firească cumu-i aceea carele vine, de care să cunosc trii feliuri de vânturi, anume: 1. vânturile cu orânduială de obște carele suflă, au bat cu orânduială de la coaste; 2. vânturile cu orânduială schimbată numite muzoni; 3. vânturile de obște sau pricinuitoare. Aceste sânt aceleași vânturi slobode, ce s-au împărțit mai înainte. (GF 1990: 128, s.n.)

Cea de-a patra modalitate de definire se apropie de definițiile enciclopedice sau ostensive înregistrate, frecvent, în dicționarele generale actuale (exemplul (6)). Această modalitate pornește de la menționarea proprietăților fundamentale ale unui element sau ale unui fenomen meteorologic.

- (6) *Atmosfera* închipuiește un trup rătănd, care împrejoară Pământul și esti plin de ceți, trase de la răzile soarelui, di pe fața pământului.
Celi începătoare apropiere sânt aceste: 1. Aera este moale și curgătoare și nu poate să fie înghețată ca apa. 2. Este preveditoare, ori văzută până unde esti nevăzută. 3. Poate să fie rărită și îndesită. 4. Are o putere și o vârtute elastică ori rădicătoare. 5. Este gre ori cumpănitoare. 6. Are a sali margini și hotară, unde într-o urmare nu esti nesăvârșită. 7. Esti trebuincioasă la viață, la vâpae, la foc, la lumină și alt. (GF 1990: 123, s.n.)

Nu de puține ori, definiția începe cu indicarea termenului care denotă un anumit element ori fenomen atmosferic și continuă cu precizarea condițiilor fizice favorabile producerii respectivei manifestări meteorologice (exemplele (7)–(9)). În mare parte asemănătoare cu definițiile enciclopedice din lucrările lexicografice de uz general din prezent, cea de-a cincea modalitate de definire identificată în fragmentul din *Gramatica fizicii* se încheie cu oferirea unor explicații foarte detaliate. Frecvența ridicată a acestora apropie anumite pasaje din traducerea arhierului moldovean de un text de popularizare din zilele noastre.

- (7) *Meteorile carele să fac din ceți sânt noorii, care câștigă cețile, că altă nu sânt decât o adunare de ceți scoase din mări și din pământ, și care să rădică în áeră până când sânt de greutate întocma cu áera, întru care apoi după urmare înoată și plutesc, lovindu-se și mestecându-se unii cu alții, să îngroașă și se fac deși și grei și cu cât or fi mai suptiri și mai rari, cu atâta vin mai ușori și să rădică în sus.* (GF 1990: 132, s.n.)
- (8) *Toți știu că ploae să face din nouri, dar în ce feliu să face puțini cunosc. Iată închipuire: când sânt multe adunări de nouri înpinse încoace și încolo de la purtare vânturilor, vin a se mesteca și a să întrupa la un loc și așe îndesându-se unii cu alții vin a se dizlega întru a lor cea dintâi supt stare de apă, și apa într-acei feliu făcută de la nouri, fiind mai gré decât áera trebuie de nevoe să cadă pînre áeră în chipul carele noi îi dăm nume de ploae, care cade în picături, iar nu într-acei feliu care s-au unit și s-au îndesit în áera. Că nu adivărat că ar căde într-o mulțime de nu s-ar sprijini de aeră. Dar aera o împarte și o zdrumică în părțiceli cât să pot mai mici, după măsura care trece prin aera până ce vine la noi.* (GF 1990: 132, s.n.)
- (9) *Roa încă esti un feliu de ploae, dar cu această osebite, că ploaia cade în toate vremile în picături mari, dar roa cade numai în oarecare vreme și în picături așe de suptiri și așe de mici, că nici nu să pot vedé până nu să îndesesc și se popresc asupra vârvurilor de frunze, erbi și alt.* (GF 1990: 133, s.n.)

În două cazuri distincte s-a inventariat a șasea modalitate de definire a termenilor meteorologici. În această situație, un element de paratextualitate (anume, un subtitlu) anticipă furnizarea explicațiilor referitoare la apariția unui fenomen meteo. Drept urmare, în exemplul numerotat cu (10) apare subtitlul *Meteoron ori arătare, care noi o chemăm o m ă t*, pe când definiția termenului GER este precedată de subtitlul *Gheața și frigul au gerul* (exemplul (11)).

- (10) *Meteoron ori arătare, care noi o chemăm o m ă t. Omătul să face când vaporii au cețile s-au îndesit mult, dar nu îndestul, ca să vie în suptstare apei. Atunce un oarecare grad de frig în aera ce mai presus, îndatorește acești ceți a să schimba într-o suptstare vârtoasă, aspră și a să îngheța, la care multi părți să unesc într-un loc și*

fac mititeluțe petecuțe au pânzișoare de o suptstare albă, puțin mai gre decât aera, care pentru aceea să cuboară au cade încet pintre aeră, și pentru a să ușurință îi silită a da multi feliuri de clătiri și chipuri, care i să pricinuiesc de la aeră și de la vânt și aceasta esti ceea ce noi chemăm omăt, când agiunge până la noi. (GF 1990: 133, s.n.)

- (11) *Gheața și frigul au gerul. Zice dascălul Haine, că frigul au gerul să trag de la o suptstare săroasă, care plutește în aeră. A căror părțiceli subțiri și ascuțite întră singure în porii părțicelilor apii, ca niște ace și întăresc și sticlesc apa pe de-asupra. Și pe aceli suptstări umede de apă și pământ noi le numim înghețatură. Și gheață – fața apii întărită și steclită. Iar când soarile dizleagă acesti părțiceli sărate și le preface în moină, fața apii și altile întorc iarșile în starea lor ce firească.* (GF 1990: 133, s.n.)

Cu privire la ultima situație prezentată, interesantă nu este numai anticiparea definiției prin subtitlu, ci și inserarea unei noi trimiteri la un cercetător care s-a ocupat de studierea fenomenelor meteorologice, în speță, dascălul Haine. Se observă, astfel, o nouă încercare de legitimare a discursului științific prezentat în micul tratat de meteorologie.

5. Concluzii

Pe baza analizei efectuate, se poate afirma că modalitățile variate de defnire regăsite în scurtul tratat tradus de Amfilohie Hotiniul au un rol fundamental în conturarea unui nou domeniu științific, de sine stătător (anume, meteorologia) și în îmbogățirea inventarului său de termeni. Unitățile terminologice proprii meteorologiei sunt impuse în limba română literară cu ajutorul definițiilor în care există informații etimologice, taxonomice și/sau enciclopedice.

O manieră de redactare a definițiilor introduce în mod treptat detalii semnificative despre anumite fenomene atmosferice. Această modalitate gradată reprezintă un aspect dictat de considerentele de ordin didactic în virtutea cărora apar traducerile din secolul al XVIII-lea ale unor manuale occidentale. De asemenea, dat fiind că acele traduceri sunt bogate în împrumuturi neologice, furnizarea etimonului înaintea defnirii propriu-zise constituie un mod de a impune un anumit termen în limbajul specializat (vezi, de exemplu, termenii ANIMOGRAFIE și METEOR).

Întrucât secțiunea „Pentru aerologie” este unul dintre primele texte care dezbat chestiuni geografice (prin restrângere, meteorologice), unele dintre definiții nu se bazează pe ierarhii conceptuale complexe, iar criteriile sunt mult simplificate. În ciuda acestui fapt, cu o frecvență ridicată, se încearcă acoperirea unor lacune, inevitabile într-un text științific timpuriu, prin diferite moduri: fie se descrie formarea propriu-zisă a fenomenelor atmosferice (fără a se insista, totuși, asupra amănuntelor științifice), fie se precizează surse incontestabile (nume ale unor cercetători interesați de fenomenele meteo) (vezi pasajele care privesc termenii GER și VÂNT).

SURSE

GF 1990 – ***, *Gramatica de la învățătura fizicii*, tradusă de Amfilohie Hotiniul, [Moldova], cca. 1790, în L. P. Derzaceva (redactor responsabil), 1990, *Gramatica de la învățătura fizicii*, Chișinău, [Editura] Știința, p. 123–138.

BIBLIOGRAFIE

- Florescu, Cristina (ed.), 2015, *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (științific vs popular)*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Grigore, Andreea-Victoria, 2014, „Câteva observații asupra folosirii termenului VREME în *Foletul novel*”, *Analele Universității din București. Limba și literatura română*, anul LXIII, p. 15–26.
- Grigore, Andreea-Victoria, 2015, „Evoluția inventarului în terminologia meteorologiei. Niveluri de utilizare”, în Marius Sala, Maria Stanciu Istrate, Nicoleta Petuhov (eds.), *Lucrările celui de-al Cincilea Simpozion Internațional de Lingvistică* (București, 27–28 septembrie 2013), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, p. 478–497.
- Toma, Alice, 2011, „Probleme actuale ale terminologiilor vechi românești. Exemplul geografiei”, în Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Alice Toma, Rodica Zafiu (eds.), *Studii de lingvistică. Omagiu doamnei profesoare Angela Bidu-Vrânceanu*, București, Editura Universității din București, p. 321–332.
- Ursu, N. A., 1962a, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, Editura Științifică.
- Ursu, N. A., 1962b, *Indice de cuvinte și forme*, în Ursu 1962a: 127–300.
- Ursu, N. A., Despina Ursu, 2006, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, vol. al II-lea, Iași, Editura Cronica.
- Ursu, N. A., Despina Ursu, 2011a, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, vol. al III-lea, *Repertoriu de cuvinte și forme. Supliment*, Partea I (literele A–M), Iași, Editura Cronica.
- Ursu, N. A., Despina Ursu, 2011b, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, vol. al III-lea, *Repertoriu de cuvinte și forme. Supliment*, Partea a II-a (literele N–Z), Iași, Editura Cronica.
- Zafiu, Rodica, 2012, „Contraste stilistice”, în *Păcatele limbii: Contraste stilistice – Fundația România literară*, nr. 5, articol preluat din *România Culturală – Institutul Cultural Român*, site accesat ultima oară în data de 18.02.2012 <http://www.romlit.ro/contraste_stilistice>.
- Zafiu, Rodica, 2015, „Din istoria discursului meteorologic: «Buletinul atmosferic» în presa românească din anii 1884–1916”, în Florescu (ed.) 2015: 241–258.

MEANS OF DEFINING METEOROLOGICAL TERMS IN THE SECTION ‘ON AEROLOGY’ FROM *THE GRAMMAR OF PHYSICS*, TRANSLATED BY AMFILOHIE HOTINIUL

(Abstract)

Due to the fact that diachronic aspects of meteorological terminology have not been thoroughly studied from a linguistic perspective, this paper aims to examine various means of defining meteorological terms encountered in the section “Pentru aerologie” (‘On Aerology’). The section is taken from *Gramatica fizicii* (*The Grammar of Physics*), a Western European textbook of natural sciences translated into Romanian by the Moldavian bishop Amfilohie Hotiniul around the year 1790. Based on a didactic manner in which scientific information is presented, the aforementioned section is characterised by a considerable amount of definitions, which include encyclopaedic, etymological or taxonomic details. Moreover, those definitions represent ways in which several meteorological terms are introduced and accepted into Romanian.